

”Lagstiftning tillkommer för ett ändamål, men utvidgas efter en tid till att omfatta andra ursprungligen inte avsedda ändamål.”²

Vidare pekar Anne Ramberg på faran att nyttan av tvångsmedel i alltför hög utsträckning likställs med behov och att det ibland är svårt att såväl definiera effektiviteten som att mäta den, vilket medför svårigheter i proportionalitetsavvägningen.

Tryck- och yttrandefrihetsrättsliga synpunkter

Journalistförbundet tillstyrker utredningens förslag att förbudet mot hemlig rumsavlyssning av verksamma vid massmediaredaktioner ska kvarstå, liksom att detsamma ska gälla hemlig teleavlyssning.

Vi vill dock påpeka att effekten av detta förbud är begränsad.

I allt högre utsträckning utförs journalistiskt arbete utanför den traditionella redaktionen. Dels ökar antalet frilansande journalister, dels möjliggör den tekniska utvecklingen att även anställda journalister arbetar hemifrån.

Detta påpekande vi redan 2005 i vårt remisyttrande över utredningen ”Tvångsmedel för att förebygga eller förhindra allvarlig brottslighet samt användning av överskottsinformation”, Ds 2005:21 (vårt ref nr 264/2005; 2005-09-06).

Sedan dess har detta problem inte blivit mindre. Det föreligger således inget förbud att avlyssna eller bugga en journalist i hemmet. Det grundlagsenliga källskyddet är därmed i fara.

Även om det framgår av 27:22§, andra stycket RB att en hemlig teleavlyssning eller rumslyssning som avser samtal som omfattas av tystnadsplikt enligt TF eller YGL omedelbar ska avbrytas, är skadan redan skedd.

Journalistförbundet har inget förslag till lösning på detta problem, men vill visa på komplikationerna när hemliga tvångsmedel brukas i ett för sig vällovligt syfte, men där kännedomen om dess användning kan innebära att allmänheten drar sig för att kontakta enskilda journalister för att lämna uppgifter.

I detta sammanhang vill vi därutöver hänvisa till utredningen som redovisar den skarpa kritik som Justitieombudsmannen riktat mot Säkerhetspolisen och dess oförmåga att förstöra upptagningar och uppteckningar från hemlig teleövervakning och teleavlyssning i nedlagda förundersökning, trots åklagares beslut att materialet skulle förstöras.

---

² SOU 2012:44, sid 818 ff.

JO konstaterar att det hade varit "en faslig oreda" när det har gällt ansvarsförhållanden och rutiner för att verkställa åklagarens beslut om förstörelse. "Detta medförde i sin tur att straffrättsligt ansvar var i det närmaste omöjligt att utkräva."³

Samtidigt vill utredningen utvidga tvångsmedlen att omfatta bland annat obehörig befattning med hemlig uppgift och olovlig underrättelseverksamhet även de fall brottet inte anses som grovt. Dessa brott är även tryckfrihetsbrott reglerade i TF och YGL.

Den uppenbara frågan är om en sådan utvidgning av tvångsmedlen för nu uppräknade brott är så effektiv att den försvarar den konflikt som kan uppstå med reglerna i grundlag. Enligt TF 3:3, andra st, p 3 (jämfört med 7:3§, andra stycket, punkt 1) får tystnadsplikten nämligen endast vika för grov obehörig befattning med hemlig uppgift.

Utredningen konstaterar samtidigt att "den sammanlagda tillämpningen av hemliga tvångsmedel enligt de tre nu aktuella lagarna har varit begränsad. Det årliga genomsnittet initiala tillstånd är 54 (lagen om hemlig rumsavlyssning), 36 (2007 års preventivlag) respektive 58 (2008 års utredningslag)."⁴

Frågan är om en sådan begränsad tillämpning ska permanentas mot bakgrund av nu nämnda problem.

Utredningens uppdrag omfattar hemliga tvångsmedel. Vi vill dock peka på annan lagstiftning som även den hotar eller i vart fall försvårar skyddet för bland annat källskyddet. Datalagringsdirektivet, polisens möjlighet att tömma basstationer vid mobilsökning, husrannsakan där medieredaktioner inte är undantagna är några exempel.

Till det kommer lagen om signalspaning i underrättelseverksamhet där regeringen föreslår att den utvidgas att även omfatta Säkerhets- och kriminalpolisen. Även detta innebär principiella problem med att upprätthålla grundlagsenligt meddelarskydd.

Dessutom har FRA fått skarp kritik av SIUN, Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten. SIUN konstaterar att FRA inte "fullt ut kan anses uppfylla de krav som ställs på förstöring i signalspaningsförordningen. För att bättre uppfylla förordningens krav bör FRA införa interna bestämmelser med innebörden att information som har förstörts inte får återskapas."⁵

---

³ SOU 2012:44, sid 658-659

⁴ SOU 2012:44, sid 31-32

⁵ Diarienummer 64-2011H:2. Inspektionsprotokoll 2011-12-14 från SIUN.

Vi hänvisar här till vårt remissyttrande över Polisens tillgång till signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet, Ds 2011:44, (vår ref 2011/133, 2012-03-06)

Sammanfattningsvis

Mot bakgrund av vad vi framfört ovan är Journalistförbundet mycket tveksamt till utredningens förslag att permanenta tvångsmedlen. Samtidigt är vi medvetna om att tillfällig lagstiftning per definition är mindre tillfredsställande inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Lagstiftningen måste vara tillförlitlig och förutsägbar hos medborgarna.

Utredningen framhåller från sin sida att det inte finns någonting ”som tyder på att de behov av de aktuella tvångsmedlen som utredningen funnit skulle minska inom överskådlig tid.”⁶

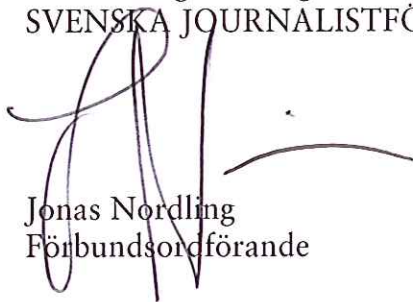
Samtidigt lever vi i en mycket föränderlig värld. Det kan mycket väl uppstå helt andra förutsättningar för det brottsförbyggande arbetet som kräver helt andra metoder. Detta måste naturligtvis lagstiftaren ta hänsyn till.

Om tvångsmedlem permanentas föreslår Journalistförbundet att åtgärderna årligen utvärderas. Vi vill framhålla att det då inte är tillräckligt att rent matematiskt redovisa antalet vidtagna tvångsmedel och vilka brott det rör sig om.

Utvärderingen måste dessutom visa i vilken utsträckning tvångsmedlen varit effektiva med utgångspunkt från dess syften.

Därutöver måste utvärderingen innehålla en beskrivning av genomförd proportionalitetsavvägning mellan å ena sidan intresset av att förebygga brott och å den andra sidan upprätthållande av grundlagsenliga demokratiska rättigheter, framför allt rätten att meddela uppgifter till media.

Med vänlig hälsning
SVENSKA JOURNALISTFÖRBUNDET

Jonas Nordling
Förbundsordförande

---

⁶ SOU 2012:44, sid 56